

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319352

УДК 327:[930.2:003.074"18"

ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

Ластовський Валерій Васильович

Надіслано:

01.08.2024

Доктор історичних наук, професор,

Рецензовано:

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8900-5569>,

29.08.2024

e-mail: lastov@ukr.net,

Прийнято:

Київський національний університет культури і мистецтв, 06.09.2024

вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Для цитування:

Ластовський, В.В., 2024. Теоретичні уявлення про міжнародні відносини і дипломатію автора «Історії русів» (початок ХІХ ст.). *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.59-69. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319352>.

Мета дослідження полягає у необхідності розглянути політичні погляди автора «Історії русів», що сформувалися на початку ХІХ століття, в яких містяться уявлення про міжнародні відносини і дипломатію. Цей твір є частиною українського політичного процесу і створений у нових умовах розвитку українських земель, що почали формуватися після ліквідації Гетьманщини та Запорозької Січі у ХVІІІ ст. Міжнародні відносини і дипломатичні стосунки на сторінках «Історії русів» стають частиною розвитку української державності. Доводиться, що автор більше уваги приділяє безпосередньо дипломатичній практиці і тільки деякою мірою причинам війн та проблемам мирних відносин. Найбільше зауважується на подіях, пов'язаних із Українською національною революцією та епохою Руїни, коли українська дипломатія була найбільш активною на теренах Східної Європи. При цьому для автора видатною особистістю в українській дипломатії виступав гетьман Богдан Хмельницький. На основі його діяльності на міжнародній арені, у стосунках із європейськими країнами, і утверджується суб'єктність Війська Запорозького. Також зауважується і на використанні українською дипломатією різноманітних прийомів і засобів для вирішення своїх проблем на міжнародній арені. Методологія дослідження заснована на системності, застосуванні методів

аналізу, логіки та порівняння. За їх допомогою вдалося проаналізувати погляди автора «Історії русів», визначити їх особливості стосовно поглядів інших дослідників. Висновки дослідження засвідчують невід'ємність теоретичних уявлень про міжнародні відносини і дипломатію в «Історії русів» невідомого автора та їх зв'язок із уявленнями української еліти попередніх десятиліть і вплив на українську політичну думку більш пізнього періоду.

Ключові слова: теорія міжнародних відносин; історія міжнародних відносин; «Історія русів»; дипломатія; імідж дипломата; Богдан Хмельницький.

Вступ

Теорія міжнародних відносин як науковий напрям базується на поглядах та розробках багатьох поколінь відомих науковців, починаючи від античності. І, як правило, в сучасній теорії дослідники спираються на висновки найбільш відомих вчених Західної Європи і Америки. Проте уявлення щодо міжнародних відносин формувалися та розвивалися також і на інших землях, зокрема, українських, що були підконтрольні у XVIII – на початку XX століття ряду імперій. З нашого погляду, для сучасної української науки важливим є звернення уваги не лише на теоретичні напрацювання відомих дослідників, але й на еволюцію української політичної думки у зазначеному напрямі. Окрім цілого ряду українських відомих творів кінця XVII – початку XX століття (Літопис Григорія Грабянки, «Розмова Великої Росії з Малоросією», «Книга буття українського народу» та ін.), в яких розглядалися питання теоретичного осмислення міжнародних відносин і дипломатії, одне з важливих місць належить і відомому трактату невідомого автора початку XIX століття – «Історія русів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій

До теми аналізу «Історії русів» дослідники неодноразово зверталися ще від XIX ст. Останнім часом більше уваги приділяється вивченню історичного змісту цього твору, таємниці його авторства та пошуку його джерельної основи, аніж дослідженню політичного змісту та уявлень у контексті міжнародних процесів. Зокрема, варто звернути увагу на публікації Івана Загорного (2007), Ярослава Мишанича (1999), Сергія Плохія (2013), Станіслава Росовецького (2013), Олексія Яся (2005) та ін. Однак уявлення щодо міжнародних відносин у творі фактично не розглядалося. Частково ж до цього питання звертався автор цих рядків (Ластовський, 2017; 2024).

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

Формулювання цілей статті

Головною метою пропонованого дослідження є розкриття уявлень про міжнародні відносини та дипломатію в «Історії русів» як відображенні ідей українського політичного простору початку ХІХ ст.

Виклад основного матеріалу дослідження

Після ліквідації імперською владою на українських землях Гетьманщини та Запорозької Січі в середовищі української еліти почали формуватися нові умови та підґрунтя для подальшого розвитку національних політичних ідей. І насамперед вони спиралися на досвід та ідеї попередніх поколінь, що сформувалися і використовувалися в політичній практиці ще у другій половині – впродовж ХVІІІ століття. Формування нових політичних ідей вже на початку ХІХ століття накладається одночасно на ті процеси, що відбувалися і в європейському політичному просторі після Великої французької революції та наполеонівських війн.

Як зазначалося нами раніше, на новому політичному етапі «виразниками політичних ідей виступали вже передовсім представники української інтелігенції, котра формувалася впродовж ХІХ століття на основі давніх українських старшинських, дворянських, міщанських та священницьких родів. В його середовищі зароджувалися в цей період не лише нові політичні ідеї, але й нові політичні течії та осередки» (Ластовський, 2024, с.38). Чи не першим виразником цих ідей став невідомий автор «Історії русів».

Сама «Історія русів» як пам'ятка української наукової історичної думки відома була ще з 1820-х років у дуже вузьких колах, а от вже більш широкому загалу дослідників вона стала доступною тільки після публікації у 1846 р. істориком Осипом Бодянським (1808–1877). Відтоді цей твір постійно перебував у сфері наукових зацікавлень вітчизняних та незначної кількості зарубіжних науковців. Хоча й донині так і не встановлено достеменно автора цього дослідження (жодна з оприлюднених версій так і не була доведена; напевне можна лише стверджувати, що воно точно не належало перу архієпископа Георгія Кониського, про що було заявлено ще у першому виданні цього твору), проте не викликає сумнівів його належність до українського інтелектуального середовища 1820-х років. Цим і цікавий твір. Адже він розкриває перед науковцями уявлення початку ХІХ ст. щодо історії України та її ролі в історичних процесах від часів творення ще давньоруської державності. А загальним фоном для цього служить представлення автором міжнародних процесів та дипломатичних дій.

І передовсім стосовно «Історії русів» слід розуміти, що сам цей твір не мав наукового характеру, хоча й спирався на значну кількість історичних джерел. Його слід розуміти і розглядати як політичний твір, що спирається на певний історичний матеріал. Як зазначає Іван Загорний (2007, с.51), «сво-

їми політичними концепціями «Історія русів» впливала і на суспільне життя. Так, наприклад, багато положень цього твору знайшли потім своє відображення у програмних документах Кирило-Мефодіївського товариства».

І хоча автор «Історії русів» не передбачав якогось прямого теоретичного викладення своїх думок щодо міжнародних відносин, однак у його тексті цілком ясно простежуються уявлення про ті основні моменти, що й досі є частиною вже сучасних суперечок теоретиків-міжнародників. Зокрема, у цьому політично-історичному трактаті можна бачити, що основними суб'єктами міжнародних відносин його автор вважав народи та утворені на їх основі держави. А основою їх могутності вважалася єдність на основі свободи та міжнародних договорів. Ця ідея звучить уже від перших сторінок твору на прикладі єдності Русі, Литви та Королівства Польського (*Історія русовъ*, 1846, с.6-7).

І вже це дає підстави стверджувати, що автор «Історії русів» поєднував у своїх уявленнях риси як ідеалістичної, так і реалістичної парадигм. У будь-якому разі, він відзначав у своїй розповіді вплив на міжнародні відносини певних етичних цінностей – таких як свобода, справедливість, чесність тощо. Крім того, на підтвердження такої думки вказує і поєднання автором процесу міжнародних відносин із релігійним світоглядом. Та й у деяких випадках проглядається його бажання показати міжнародні відносини як протистояння передовсім релігійних світів – католицького і православно-го, католицького й ісламського і т. ін. Так, описуючи події на Балканах, він підсумовує: «Наконец поборники аллаховы превозмогли последователей папских» (*Історія русовъ*, 1846, с.13).

Із тексту видно, що автор «Історії русів» був знайомий із деякими концепціями, в яких розглядалися питання війни і миру, їх співвідношення і вирішення, проте не виказував своєї прихильності до жодної з них. Саме тому, описуючи вторгнення російської армії до Криму, він зауважував, що «таким-то образом воевали в старину, хотя не так отдаленную, но имевшую свои правила воинские и рассудок политический, о которых всякой богослов непременно скажет, что они были по промыслу Божию, а вольнодумец заключит, что от непросвещения умов» (*Історія русовъ*, 1846, с.242).

Також прикметною рисою «Історії русів» є спрощений показ причин, що призводять до виникнення війн між державами. Фактично він все зводив до міжконфесійних протиріч або ж до особистих забаганок європейських правителів.

На відміну від причин виникнення протистояння між державами, автор «Історії русів» більше уваги приділяв дипломатії та її практичним результатам.

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

Оскільки одним із суб'єктів міжнародних відносин виступає політичний діяч-дипломат, то, зрозуміло, автор «Історії русів» не міг обійти стороною його діяльність і не висловити свої власні думки із приводу його успіхів чи негараздів. Це зумовлюється тим, що невідомий автор намагався показати живий історичний процес, а не прості сухі факти про битви. Тому для нього було важливим відтворити яскравий образ цього дипломата, котрий вирішує долю свого народу і своєї держави та інших сусідніх країн і народів.

На сторінках «Історії русів» постає немало подій, пов'язаних із міжнародними відносинами. Можемо бачити тут цілий ряд відомих політичних постатей, які провадили активну міжнародну діяльність, були учасниками міжнародних переговорів, воєн, укладання договорів. Проте варто звернути увагу на період Хмельниччини – один із ключових в історії України із погляду автора «Історії русів». Традиційно під цим терміном розуміється проміжок між 1648–1657 рр. – це час активного творення української феодальної держави, насичений як воєнними подіями, так і зовнішньополітичними дипломатичними стосунками. Все це і було відображено в «Історії русів».

Зрозуміло, центральною фігурою в українській дипломатичній історії часів Хмельниччини виступає Богдан Хмельницький, оскільки сам він очолював процес державотворення, був главою української держави, і, відповідно, в руках у якого зосереджувалися всі дипломатичні зв'язки України із іншими європейськими та східними державами. В «Історії русів» перед читачем постає цілий ряд представників країн, які вступали у дипломатичні стосунки із молодою українською державою. Серед них – монархи та посланці від Речі Посполитої, Кримського ханату, Священної Римської імперії, Швеції, Османської імперії, Московського царства та ін.

Початок національної революції у 1648 р. одразу фактично визначив і головного союзника на цьому етапі у боротьбі проти польського короля – кримського хана Іслям-Герая. На сторінках «Історії русів», відповідно, це і є початком дипломатичної діяльності гетьмана на найвищому рівні. В цей момент він просив хана щодо укладення з ним міжнародної угоди і нагадував про спільні союзи козацтва із Кримом у попередні десятиліття (*Історія русовъ*, 1846, с.64). При цьому гетьман змушений був погодитись на всі ханські вимоги та пропозиції десятиліття (*Історія русовъ*, 1846, с.65). Саме цей епізод, який начебто є достатньо простим у зображенні автора твору і показує гетьмана з позиції прохача, який погоджується на всі умови, насправді представляє його у зовсім іншому світлі – як дипломатичного гравця. Адже це був тільки лише 1648 рік. А от далі, через кілька років, автор їх міняє місцями: у 1656 р. вже кримський хан виступає із ініціативою зовнішньополітичних пропозицій, наголошуючи, що у татар немає ворожості «к народу

рускому» (*Исторія русовъ*, 1846, с.134), а у відповідь гетьман «исчислил ему все непостоянства и предательства ханов» (*Исторія русовъ*, 1846, с.135).

В «Історії русів» Богдан Хмельницький від самого початку своєї діяльності постає і як особа, яка досить добре орієнтується в міжнародних дипломатичних справах, котра ще й володіє відповідними професійними знаннями ведення переговорів. Так, коли до гетьмана прибули посланці з Молдавської держави із проханням військової допомоги проти угорських військ, він наголосив на тому, що «никакие правила политические не позволяют входить в земли чужие с вооруженною силою» (*Исторія русовъ*, 1846, с.81). Така позиція гетьмана зумовлювалася тим, що молдавські землі перебували під протекцією Османської імперії, тому таке прохання повинне було бути підкріплене ще й позицією турецької сторони.

Необхідно зауважити, що позитивний образ гетьмана в дипломатичних стосунках автором «Історії русів» уявляється ще й внаслідок реалістичного опису ставлення Б. Хмельницького до міжнародної політики. Цей момент найбільше розкривається через стосунки гетьмана із московським царем. Адже, з однієї сторони, у творі показується, як гетьман приймав та вів переговори із представниками різних держав, але з іншої, він вів і таємне листування із московським царем Олексієм Михайловичем щодо надання останнім військової допомоги (*Исторія русовъ*, 1846, с.103). Тобто таким чином автор підкреслював необхідність не розкривати гетьманом повністю своїх карт перед різними гравцями на міжнародній арені.

Образ Богдана Хмельницького як дипломата у автора «Історії русів» виликає тільки позитивні враження. Його імідж і репутація тут представлені у найсприятливішому світлі, ділові якості – як моральні, розсудливі та одночасно висококваліфіковані. Варто звернути увагу лише на ті оцінки, які автор присвоює гетьману: «хороший политик в делах министерских» (*Исторія русовъ*, 1846, с.64-65), «приняв посланников Молдавских благосклонно» (*Исторія русовъ*, 1846, с.81), «со всею вежливостию и благодарностию своею» (*Исторія русовъ*, 1846, с.99) та ін. Більше того, у цьому творі дипломатична діяльність гетьмана порівнюється із мистецтвом: «...употребя все свое искусство в политике и все красноречие в доказательствах» (*Исторія русовъ*, 1846, с.115). Але в останньому випадку таке порівняння було представлене стосовно непростой ситуації, коли у 1652 р., з однієї сторони, посланці від турецького султана, кримського хана та польського короля вимагали від Б. Хмельницького спільного союзного виступу проти московського царства, але, з іншого боку, сам гетьман ще сподівався на військовий союз із ним.

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

Імідж гетьмана як дипломата автором підкреслюється ще одним важливим аспектом. Він відзначає «гетманские резоны», з якими змушені погоджуватися інші дипломати (*Исторія русовъ*, 1846, с.115).

Також позитивний імідж гетьмана підтримується і його принциповістю. Зокрема, автор «Історії русів» захоплюється нею, коли описує переговори між Богданом Хмельницьким та воеводою Адамом Кисілем, посланцем короля Яна Казимира: «Воевода сколько ни обольщал Хмельницкого, разными посулами и обнадеживаниями со стороны короля и Речи Посполитой, ничем, однако, поколебать его не мог и возвратился тщетно» (*Исторія русовъ*, 1846, с.87).

Необхідно відзначити ще й ті прийоми та засоби, які показує автор «Історії русів» щодо дипломатичної діяльності Богдана Хмельницького. Наприклад, при вирішенні питання щодо надання воєнної допомоги молдавським землям, «обольстив Хмельницкий Тугай бея отличными приемами и подарками, согласил его отправиться с сыном своим, Тимофеем, и соединенными войсками в Молдавию» (*Исторія русовъ*, 1846, с.84). Або ж в іншому випадку, у 1650 р., під час переговорів із представником Османської імперії Нурадінном навколо пропозиції щодо протекції «...приняв посланников с отличными дружескими почестями и угощениями, отклонил, однако, предлагаемую протекцию до времени...». Ці перемовини були, очевидно, досить важкими, але все ж таки «посланники, быв такими заверениями Хмельницкого удовлетворены, отправились от него довольными, а гетман, обдарив при том их щедро, писал чрез них хану о дружеском своем расположении и о заключенном с посланниками совещании, прося хана обнадежить его, с своей стороны, помощью в нужном случае противу поляков» (*Исторія русовъ*, 1846, с.102-103). Відмічається у творі й застосування гетьманом словесних хитрощів під час переговорів: у 1651 р. «Хмельницкий, выворачиваясь из сего лабиринта, отвечал хану всегда двусмысленно и неопределенно и обещавал вперед обстоятельно о том потолковать» (*Исторія русовъ*, 1846, с.109). Одного разу вказується також і те, що гетьман для здійснення своїх завдань використовував інформацію від шпигунів (*Исторія русовъ*, 1846, с.133). Важливу роль як інструмент у міжнародних спілкуваннях, як впливає із тексту, відіграло і духовенство. Можливо, з посередницькими функціями, можливо, зі шпигунськими. Сам автор чітко про це не пише. А лише відзначає, що дипломатичне листування Богдана Хмельницького із царем Олексієм Михайловичем перебувало у Канівському монастирі, а потім звідки було передано до Могильовського монастиря.

Не лише один Богдан Хмельницький представлений в «Історії русів» як дипломат. На сторінках цієї праці ми можемо бачити також цілий ряд істо-

ричних постатей, котрі в дипломатичних посольствах представляли свої країни та їх інтереси перед українською владою. Серед них автор називає молдавських бояр Ваніцу та Курузу, турецьких посланців Нурадїна Агу та Оглу Селїма, кримського мурзу Нагаїбека, польського сенатора Лянцкоронського, московського боярина Василя Васильовича Бутурліна та ін. Проте зрозуміло, що їх діяльність не була предметом особливої уваги цього твору, оскільки автора більше цікавила постать саме Богдана Хмельницького.

Взагалі в «Історії русів» охоплюється достатньо широкий спектр дипломатичних відносин другої половини XVII – XVIII століття. Насамперед автор звертає увагу на ті з них, котрі стосуються українських земель і діяльності українських гетьманів. Тому, крім Богдана Хмельницького, у творі розповідається також про дипломатію Юрія Хмельницького, Дем'яна Многогрішного, Петра Дорошенка, Івана Мазепи та ін.

У процесі розповіді автором «Історії русів» наводиться й інформація щодо змісту дипломатичних документів та міжнародних договорів, що уклалися на найвищому рівні. Зокрема, він звертає увагу на такі важливі міжнародні документи, як Гадяцький трактат 1658 року (*Історія русовъ*, 1846, с.143-144), Вічний мир 1686 року (*Історія русовъ*, 1846, с.181) та ін.

Висновки

Таким чином, «Історія русів» – пам'ятка української політичної думки початку XIX століття, в якій невідомий автор виклав власне бачення політичної історії українських земель, спираючись при цьому і на власні уявлення про міжнародні відносини та процеси, про дипломатію і її значення. Автор вочевидь був знайомий із певними теоретичними концепціями, в яких розглядалися питання війни і миру, вирішення міжнародних проблем, проте сам не притримувався жодної з них. Водночас у його висловах проявляється поєднання як ідеалістичних, так і реалістичних ідей, що є властивим для української політичної думки другої половини XVII століття. При цьому у творі цілком очевидна позиція автора, що суб'єктами міжнародних відносин є народи та утворені на їх основі держави, котрі спираються на власну могутність. Вся його розповідь також базується на існуванні у цих стосунках етичних цінностей і релігійних протиріч. Значно більше уваги в «Історії русів» приділяється дипломатичним відносинам та дипломатії на теренах Східної Європи, при чому більшою мірою – дипломатії, пов'язаній із розвитком української державності. Зокрема, невідомий автор «Історії русів» на сторінках своєї праці намагався представити позитивний імідж гетьмана Богдана Хмельницького як дипломата і керівника держави, котрий пре крас-

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

но розумів сутність міжнародних відносин і керувався досить реалістичними ідеями, використовував різноманітні засоби і методи у досягненні своїх цілей у стосунках із монархами та дипломатами інших країн.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Загорний, І., 2007. *Короткий нарис української історіографії*. Київ: Варта.
- Исторія русовъ или Малой России*, 1846. Москва: Въ университетской типографіи.
- Ластовський, В., 2017. Імідж і репутація дипломата часів Хмельниччини в поглядах автора «Історії Русів». В: *Імідж і репутація. Репутаційний менеджмент: історія, сучасність, тренди майбутнього*. Міжнародна науково-практична конференція. Київ, Україна, 15–16 листопада. Київ: Київський національний університет культури і мистецтв, с.220-225.
- Ластовський, В., 2024. Еволюція уявлень про міжнародні відносини в українському політичному просторі (друга половина XVII – початок XX ст.). *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, [e-journal] 13, с.34-45. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306855>
- Мишанич, Я., 1999. *«Історія русів»: історіографія, проблематика, поетика*. Київ: Обереги.
- Плохій, С., 2013. *Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій*. Переклад: М. Климчук. Київ: Laurus.
- Росовецький, С., 2013. «Історія русів». В: В.Л. Смілянська, ред. *Шевченківська енциклопедія*. Київ: Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка Національної академії наук України. Т.3, с.184-188.
- Ясь, О., 2005. «Історія русів». В: В.А. Смолій, ред. *Енциклопедія історії України*. Київ: Наукова думка. Т.3, с.632-634.

REFERENCES

- Istoriia rusov ili Maloi Rossii* [History of the Rus or Little Russia], 1846. Moscow: V universitetskoi tipografii.
- Lastovskiy, V., 2017. Imidzh i reputatsiia dyplomata chasiv Khmelnychchyny v pohliadakh avtora "Istorii Rusiv" [The image and reputation of a diplomat of the Khmelnytskyi period in the views of the author of "History of the Rus"]. In: *Imidzh i reputatsiia. Reputatsiinyi menedzhment: istoriia, suchasnist, trendy maibutnoho* [Image and reputation. Reputation management: history, modernity, future trends]. International scientific and practical conference. Kyiv, Ukraine, November 15–16. Kyiv: Kyiv National University of Culture and Arts, pp.220-225.
- Lastovskiy, V., 2024. Evoliutsiia uiaвлен pro mizhnarodni vidnosyny v ukrainskomu politychnomu prostori (druha polovyna XVII – pochatok XX st.) [The Evolution

of International Relations Conceptions in the Ukrainian Political Space (the Second Half of the 17th – the Beginning of the 20th Century)]. *International Relations: Theory and Practical Aspects*, [e-journal] 13, pp.34-45. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306855>

Myshanych, Ya., 1999. *"Istoriia rusiv": istoriohrafii, problematyka, poetyka* ["History of the Rus": historiography, problems, poetics]. Kyiv: Oberehy.

Plokhii, S., 2013. *Kozatskyi mif. Istoriia ta natsiivorennia v epokhu imperii* [Cossack myth. History and nation-building in the age of empires]. Translation: M. Klymchuk. Kyiv: Laurus.

Rosovetskyi, S., 2013. "Istoriia rusiv" ["History of the Rus"]. In: V.L. Smilianska, ed. *Shevchenkivska entsyklopediia* [Shevchenko encyclopedia]. Kyiv: Shevchenko Institute of Literature of National Academy of Sciences of Ukraine. Vol.3, pp.184-188.

Yas, O., 2005. "Istoriia rusiv" ["History of the Ruthenians"]. In: V.A. Smolii, ed. *Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Encyclopedia of the History of Ukraine]. Kyiv: Naukova dumka. Vol.3, pp.632-634.

Zahornyi, I., 2007. *Korotkyi narys ukrainskoi istoriohrafii* [A brief outline of Ukrainian historiography]. Kyiv: Varta.

**THEORETICAL IDEAS ON INTERNATIONAL RELATIONS
AND DIPLOMACY BY THE AUTHOR OF THE
“HISTORY OF THE RUSES” (EARLY NINETEENTH CENTURY)**

Lastovskyi Valerii

Doctor of Sciences in History, Professor,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8900-5569>,

e-mail: lastov@ukr.net,

Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine, 01133

The purpose of the research is to examine the political views of the author of the History of the Ruses, which were formed at the beginning of the nineteenth century and contain ideas about international relations and diplomacy. This work is a part of the Ukrainian political process and was created in the new conditions of development of the Ukrainian lands, which began to take shape after the liquidation of the Hetmanate and Zaporozhian Sich in the eighteenth century. International and diplomatic relations in the pages of the History of the Rus' become a part of the development of Ukrainian statehood. The author pays more attention to diplomatic practice than to the causes of wars and problems of peaceful relations. Most attention is paid to the events connected with the Ukrainian National Revolution and the period of ruin when Ukrainian diplomacy was most active in Eastern Europe. For the author, Hetman Bohdan Khmelnytsky was an outstanding figure in Ukrainian diplomacy. The subjectivity of the Zaporozhian Army is based on its international activities and relations with European countries. The author also notes that Ukrainian diplomacy used various methods and means to solve its problems in the international arena. The research methodology is based on a systematic approach, application of methods of analysis, logic and comparison. They helped to analyse the views of the author of The History of the Rus and to identify their peculiarities in relation to the views of other researchers. The conclusions of the study demonstrate the integrity of the theoretical ideas about international relations and diplomacy in the History of the Ruses by an unknown author, their connection with the ideas of the Ukrainian elite of the previous decades, and their influence on the Ukrainian political thought of a later period.

Keywords: theory of international relations; history of international relations; 'History of the Russ'; diplomacy; image of a diplomat; Bohdan Khmelnytsky.